

Historisk arkæologi

– en fælles fortidig virkelighed

Aske Stick, stud.mag. i historie, SAXO-instituttet, Københavns Universitet

Ud fra et historisk fagligt standpunkt vil dette indlæg bidrage til diskussionen af hvilke muligheder den arkæologiske udgravningspraksis giver i et større perspektiv end blot det arkæologiske. Arkæologien giver historikeren mulighed for at be- eller afkræfte antagelser, der er gjort ud fra skriftlige fremstillinger. Med udgangspunkt i et historiskarkæologisk projekt i Dansk Vestindien søger dette indlæg at belyse, hvorfor arkæologien er vigtig for historikeren og den historiske forståelse og hvorfor den historiske forskning er vigtig for arkæologien.

Formentlig hører jeg ikke hjemme i dette forum, formentlig vil en række arkæologiske antagelser være forsimplede og formentlig bruger jeg det arkæologiske sprog forkert. Men som historiker har jeg intensivt beskæftiget mig med den arkæologiske metode under et praktikforløb i 2011 og derfor synes jeg, spørgsmålet ”Hvorfor graver vi?” er interessant. Samtidig håber jeg, at min vinkel vil kaste et nyt eller anderledes lys på den debat, der tilsyneladende hersker omkring forandringen i arkæologiens udgravningspraksis. Spørgsmålet ”Hvorfor graver vi?” bør nemlig ikke udelukkende besvares ud fra en arkæologisk baggrund og et arkæologisk standpunkt, men også fra andre beslægtede videnskabelige discipliner, heriblandt historie. Arkæologien er ikke kun relevant for arkæologien alene, men bidrager og hjælper med ny viden til andre faggrene. Et af de metodiske sammenfald mellem historie og arkæologi er den fortolkningsproces, der ligger i enten en skriftlig fremstilling eller en materiel fremstilling. Som historiker sidder du oftest kun med en skriftlig fremstilling og som arkæolog sidder du oftest kun med en materiel fremstilling, men især fra middelalderen og frem vil begge fremstillinger være til stede, og dette metodiske arbejde kaldes historisk arkæologi. Det er en tværfaglig disciplin, og det er ud fra denne forudsætning, jeg vil besvare spørgsmålet ”Hvorfor graver vi?”. Jeg er udmærket klar over, at en stor del af arkæologien beskæftiger sig med områder, hvor der ikke er skriftligt materiale til stede og altså falder uden for dette indlægs referenceramme, men jeg vil holde mig til at udtale mig om de forhold, som jeg har en faglig forudsætning for.

Historie og arkæologi i Dansk Vestindien

Jeg har som en del af min kandidatuddannelse i historie deltaget i et praktikforløb, der var et samarbejde mellem København Universitet og National Park Service på St. John, U. S. Virgin Islands. St. John er en af de tre øer, Danmark ejede i Vestindien indtil 1917. Forløbet bestod både af arkivarbejde i Rigsarkivet og praktisk arkæologisk feltarbejde i nationalparken på St. John under vejledning af amerikanske arkæologer. Formålet med projektet var at undersøge forholdene for de hvide plantageejere på øen, og vores undersøgelse tog udgangspunkt i fire plantager på den sydlige del af øen. Et eksempel herfra, hvor de arkæologiske udgravninger hjalp de historiske antagelser, var ved udgravningerne på disse fire plantager. Særligt på en af plantagerne var det, ud fra de historiske kilder, svært at bestemme hvornår og over hvor lang tid den var beboet og hvilke forhold disse familier levede under. Ud fra de historiske dokumenter på Rigsarkivet ved vi, at plantagen var beboet i korte perioder af mindre velhavende plantageejere op gennem 1700-tallet. Men hvordan kan vi vide os sikre på, at de historiske dokumenter taler sandt? Kan ejerne af plantagen have boet et andet sted på øen og forvaltet den herfra? Er det muligt, at dokumenterne er falske, for at give Danmark et godt indtryk af kultiveringen af afgrøder?

Det var i denne proces vi benyttede os af de arkæologiske udgravninger og deres resultater for at besvare disse spørgsmål. Ved udgravningerne på plantagen fandtes der resterne af et hus, et køkken og et hus til slaver. Dog blev der kun fundet ganske

få genstande i området omkring huset og køkkenet. Bygningerne tyder på en reel, fast beboelse, imens de få genstande tyder på korte beboelsesperioder. Desuden var genstandenes kvalitet ikke nær så høj som på de andre udgravede plantager, og der var mange grove potteskår. Dette støtter de historiske

antagelser om, at beboerne ikke var blandt de mest velhavende i plantagesamfundet, idet de ikke havde økonomisk overskud til at købe dyrt porcelæn fra Europa, men måtte benytte simpelt og groft lertøj i deres dagligdag på plantagen.

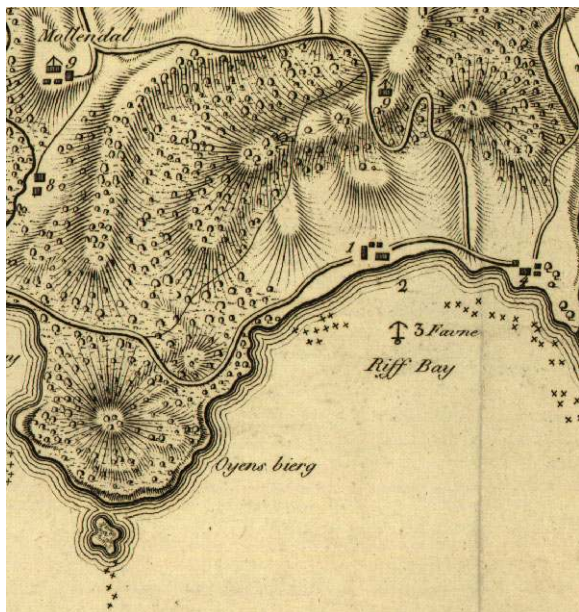
Figur 1. Plantagehus.

Hvorfor er det nødvendigt, at vi graver?

Disse aktuelle undersøgelser omformulerer spørgsmålet "Hvorfor graver vi?" til "Hvorfor er det nødvendigt, at vi graver?". Det er nødvendigt at grave, fordi det giver vigtige informationer om den fortidige virkelighed, som jeg mener, vi (historikerne) og arkæologerne bør være fælles om at genskabe. Som historikere har vi adgang til et relativt afgrænset kildemateriale, og derfor er det nødvendigt med arkæologernes udgravninger for at kunne be- eller afkræfte historiske antagelser og hypoteser. Ved at I graver og finder genstande og bygninger fra den historiske periode, stiller I spørgsmål til de historiske antagelser, og vi (historikere) ønsker ikke at være foruden disse informationer, som jeres udgravninger bidrager med og derigennem udfordrer den historiske antagelse.

Det metodiske arbejde går begge veje, da I også kan bruge de historiske antagelser til at teste jeres arkæologiske resultater. I samme projekt havde vi

en række historiske kort og en række geografiske oplysninger om placeringen af plantager og bygninger fra skriftlige kilder. Da St. John har været nationalpark siden 1960'erne, er alt arkæologisk materiale i parken langt fra opdaget, undersøgt og analyseret. Disse geografiske oplysninger fra de historiske dokumenter kunne eksempelvis lyde: (om plantagens beliggenhed) *løber med sin længde fra Peter Durloes plantage øst nord øst til monsiur Torstensen plantage og bredden (fra søen (havet) til monsiur Mols plantage syd og nord*. Ud fra en række andre oplysninger var det altså muligt at placere denne plantage på et nutidigt kort og derved undersøge området mere målrettet end uden disse oplysninger. Og rigtig nok fandt vi rester af plantagebrug og beboelse i området, hvor plantagen blev beskrevet beliggende. De to eksempler, der er nævnt her, er ikke enestående. Faktisk viste det sig, at de skriftlige oplysninger stemte overens med det arkæologiske materiale på tre ud af de fire plantager, vi undersøgte. Et sted, hvor de historiske

Figur 2.
Udklip af historisk kort fra 1780 over St. John.

dokumenter og de arkæologiske undersøgelser ikke stemte overens, var to dokumenter, der beskriver, hvordan et magasin og et vaahus var afbrændt under slaveoprøret på St. John 1733. Det er sikkert, at disse optegnelser over afbrændte bygninger er sande, idet det er det vestindiske kompagni der overtager det retslige efterspil af oprøret og de ikke havde interesse i at lave falske optegnelser. Men hvorfor fandt vi så ikke nogen bygninger eller genstande på plantagen? Det simple svar er, at erosionen simpelthen har slettet sporene fra en beboelse. Men faktisk hjælper de historiske dokumenter også arkæologien her, idet de beskriver, at plantagen stod udyrket og ubeboet hen fra 1780 og kun blev benyttet til kvæg. Det er altså muligt, at bygningsmaterialerne er blevet benyttet til at bygge eller udbygge andre plantagegrunde i nærheden, eller på anden vis fjernet fra plantagegrunden.

Hvilke overvejelser bør man gøre sig omkring den fortidige virkelighed, hvis den skriftlige fremstilling og den materielle fremstilling ikke stemmer overens og der ikke er mulighed for at finde en sammenhæng? Her tror jeg det er vigtigt at genoverveje sit metodiske arbejde. Er der noget, man har overset og/eller kan metoden forbedres? I forhold til de skriftlige kilder kan man genoverveje budskabet i teksten eller genfortolke dens indhold. Kunne der, som i vores tilfælde, være mulighed for falsk opgivelse af plantagens areal eller slavernes antal? For arkæologien kunne man også genoverveje det metodiske arbejde. Er der mulighed for at udgrave

andre steder eller udgrave et større areal, eksempelvis? Da både arkæologi og historie fortolker på fortiden, må man overveje hvad og hvilken metode, der kommer tættest på den fortidige virkelighed. Har man eksempelvis fem uafhængige skriftlige kilder, der fortæller om et plantagehus på spidsen af en pynt, mens der ikke findes nogle arkæologiske rester af det, må man altså gå ud fra, at bygningen er gået tabt eller på anden vis fjernet. Har man til gengæld resterne af et plantagehus og genstande, der kan dateres præcist til midten af 1700-tallet, mens man ikke kan finde nogle spor af det i de historiske dokumenter, må man altså overveje, om de historiske dokumenter er gået tabt eller på anden vis ikke gemt eller optegnet.

I graver altså ikke kun for jeres eget fags skyld. Uden jeres udgravninger vil værdifulde oplysninger om fortiden gå tabt. Derfor betyder udgravningen ikke blot noget for arkæologen og arkæologien, men også for historien og den historiske fortolkningsproces. Jeg ser altså fremtiden for den arkæologiske udgravningspraksis i et samarbejde mellem arkæologi og historie, der sammen forsøger at genskabe den korrekte fortidige virkelighed. Så hvorfor graver vi? Vi graver for at genskabe en korrekt fortidig virkelighed, så den historiske forståelse bliver så nøjagtig som muligt.